

Film

Hevn uten vrede

Peder Kjøs
psykolog

Norsk psykososial forståelse av forbrytelser og rehabilitering gjør det vanskelig å lage en tradisjonell hevnfilm.

Originaltittel: Hevn Genre: Drama/Thriller Regi og manus: Kjersti G. Steinsbø Produksjonsselskap: Den siste skilling AS, Alcina Pictures (CAN) Lengde: 1 t. 40 min.

Fra ingensteds kommer hun til vestlandsbygda, åpenbart under falsk navn og ærend, med en dugelig kniv i bagasjen. Bygdas store sønn er høyt på strå, men skal snart innhentes av fortidens synder. For tjue år siden, som full ung mann, forgrep han seg på en 13-åring på bygdefest. Noe gikk i stykker i henne da, og hun tok livet sitt. «Hva slags straff passer for noe slikt?» spør nå jentas søster – hun med kniven.

Så langt ser den ut som en nokså vanlig *revenge movie*, den nye norske filmen *Hevn*, skrevet og regissert av Kjersti G. Steinsbø etter Ingvar Ambjørnsens roman *Dukken i taket*. Men forskjellene fra de filmene vi kjenner så godt fra Hollywood, og kanskje enda mer fra Off Hollywood, blir snart tydelige. Den første forskjellen har allerede passert, uten av vi helt registrerte det: vi har ikke fått se forbrytelsen. Utmalingen av volden, drapet og svært ofte nettopp voldtekten, er en sentral ingrediens i hevnfilmer som *The Crow* (1994) og *Death Wish* (1974) eller for den saks skyld Bergmans *Jungfrukällan* (1960).

I den norske varianten får vi i stedet små hint, men mest av alt ser vi spøkelset, eller minnet, som hjemsøker søsteren, det lille offeret som krever å bli hevet. Som en annen Hamlet står imidlertid hevnersken famlende og tvilende, særlig når hun faktisk utvikler en sympati med overgriperens kone og barn. Likevel setter hun etter hvert hjulene i gang. Hun puster til gamle glør og får naturlig nok sot på nesa. Hevnprosessen rammer både henne selv og helt eller delvis uskyldige. Slutten skal ikke røpes, men vi kan si såpass at selv om blanke våpen er involvert, blir det ikke som i *Kill Bill* (2003/2004).

*– Vi blir ikke sinte når vi blir krenket. Vi blir lei oss. Vi skaffer oss ikke våpen.
Vi ringer politiet og psykologen*

Gjennom det meste av filmen sitter man med et spørsmål: Hva er det egentlig hun driver med? I motsetning til heltene vi kjenner fra de amerikanske filmene, virker hun ikke særlig hardt drevet. Hun brenner ikke for saken. Det er så lite kraft i hevnlysten hennes. Hun tror ikke helt på at noe skal bli bedre av at hun hevner seg. Ikke er hun så kreativ i metodevalg, heller. Det er et artig påfunn å lokke den gamle svinepelsen utpå ved å utgi seg for å være en kåt tenåringsjente på sms. Et slags høydepunkt i filmen er når han sender et skikkelig *dick pic*, men hevnsjangeren krever tyngre virkemidler. Så man må nødvendigvis lure: Hva er det regissøren driver med? Hvorfor holder hun igjen? Hvorfor nøler hun med å gi filmen en skikkelig fysisk avslutning?

Kulturproblem

Jeg tror problemet er kulturbetinget. Hevnfilmens eksistensgrunnlag er et opplevd behov for selvtekt, at man selv må stå for gjenopprettelsen etter en krenkelse. I USA, landet med verdens høyeste tetthet av våpen i alminnelige husholdninger, med den vestlige verdens laveste tillit mellom landets innbyggere og ikke minst med dødsstraff i mange stater, treffer man en høyspent streng når man viser fram overgrepet og hevnen. Se hva som kan skje! Se hvordan myndighetene svikter! Skal det finnes rettferdighet i verden, må du lage den selv! I Norge er det omtrent bare kriminelle som tenker sånn. Vi blir ikke sinte når vi blir krenket. Vi blir lei oss. Vi skaffer oss ikke våpen. Vi ringer politiet og psykologen. Vi hater ikke. Vi synes synd på. Vi vil ikke ta igjen. Vi vil rehabilitere.

Ikke engang overfor Anders Behring Breivik reagerer vi med å ville ta hevn. De eneste to episodene der et sinne kom til overflaten, da noen gikk løs på en bil på vei inn i Tinghuset og noen kastet en sko, var det unge menn av utenlandsk opprinnelse som sto bak. Unge menn med røtter i kulturer der ære er et relevant begrep, og hvor din egen og dine nærmestes sikkerhet og velferd er avhengig av at du setter deg i respekt, og sørger for at det koster dyrt å krenke deg.

Amerikanske hevnfilmer opererer i et lignende hobbesiansk univers, i en verden der alle er i krig med alle. Den norske hevnfilmen må derimot prøve så godt den kan å piske opp stemningen i et ekstremt aggresjonsdempet sosialdemokrati nesten helt uten toleranse for vold. Resultatet blir vanskelig å ta alvorlig. Det står for lite på spill, for krenkelsen er individuell, ikke kollektiv, og kan derfor ikke utlignes av en annen enn offeret. Offeret er dessuten et *offer*, og ikke en krenket part. Det som skjedde, har psykologiske og sosiale årsaker, og er således nærmest et uhell, et lite ønskelig sammenfall av mekaniske omstendigheter som ingen helt rår over og ingen helt har skylden for.

Filmen rakner

«Jeg var ung, jeg var full, jeg var kanskje også narsissist, men er det mitt ansvar? Er du noe bedre selv?» En tradisjonell hevnfilm prøver ikke engang å bære slike problematiseringer, men legger til grunn en enklere, mer guttural logikk. Den har ikke plass til halvhjertet veiving med kniver, eller smålatne tiltak som å klistre opp sjikanøse fotokopier i bygdesentrum. En mer dvelende og kunstnerisk film har på sin side ikke plass til en Mikke Mus-aktig intrige der lokale motorsykkellentusiaster lures til å gå hevnerens ærend. *Hevn* velger ikke form, og lykkes heller ikke med å forene dem, men rakner og blir lite engasjerende. Skurken rammes sosialt gjennom finurlige angrep på hans anseelse og relasjoner, mens den korporlige delen av straffen, som utgjør den klassiske hevnfilmens tredje og avsluttende akt, blir for tam. Den sosiale straffen er fint uttenkt, og kunne i teorien ha appellert til oss sosialdemokrater, men nettopp fordi vi er sosialdemokrater, ser vi på det sosiale fallet som en begynnelse, ikke en avslutning. Vi hengir oss ikke så lett til hevnlust, men vil heller ha en historie om rehabilitering og forsoning. Aller helst ville vi ha hatt en erkjennelse av skyld og en dypfølt unnskyldning. I vår verden er historien over når alle er venner, ikke når fienden er død. Men å få en thriller ut av noe slikt er jo ikke så lett.